

LAGUTSKOTTETS UTLÅTANDE 10/2000 rd

Statsrådets skrivelse med anledning av ett förslag från Republiken Portugal om ett rambeslut (brottsoffrets ställning i det straffrättsliga förfarandet)

Till stora utskottet

INLEDNING

Remiss

Riksdagens talman sände den 13 juli 2000 statsrådets skrivelse med anledning av ett förslag från Republiken Portugal om ett rambeslut om brottsoffrets ställning i det straffrättsliga förfarandet (U 24/2000 rd) till stora utskottet för behandling och bestämde samtidigt att lagutskottet skall lämna ett utlåtande i saken till stora utskottet.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- lagstiftningssekreterare Mari Aalto, justitieministeriet
- överkommissarie Mikko Lampikoski, inrikesministeriet
- ordföranden Pirkko Lahti, Brottsofferkommissionen
- direktör Petra Kjällman, Brottsofferjouren.

STATSRÅDETS SKRIVELSE

Förslaget

Förslaget grundar sig på ett meddelande om brottsoffer i Europeiska unionen som kommissionen den 14 juli 1999 tillställde rådet, Europaparlamentet samt Ekonomiska och sociala kommittén och på slutsats 32 från Europeiska rådet i Tammerfors i oktober 1999. I slutsatsen framhålls att det bör utarbetas miniminormer för skydd av brottsoffer, inte minst för offrens tillgång till rättvisa och rätt till skadestånd, inbegripet rättegångskostnader. Vidare bör det inrättas nationella program för att finansiera både statliga och ickestatliga åtgärder för att bistå och skydda offren.

Promemorian grundar sig på dokument 7797/00 COPEN 29.

Rambeslutet avser att förbättra brottsoffrets ställning i det straffrättsliga förfarandet och att tillnärma medlemsstaternas lagstiftning i denna fråga.

Statsrådets ståndpunkt

Statsrådet anser att förslaget till rambeslut är viktigt och ställer sig positivt till saken. Men det måste förbättras vid den fortsatta beredningen i flera detaljer för att det inte tar tillräckligt stor hänsyn till skillnaderna mellan medlemsstaternas rättssystem.

Det grundläggande problemet med förslaget är att definitionen på begreppet rättsligt är alltför vidlyftig. Enligt artikel 1.c omfattar begreppet utöver det egentliga straffrättsliga förfarandet också alla de kontakter som brottsoffret har

med en myndighet, offentlig inrättning eller stödorganisation för brottsoffer före eller efter det straffrättsliga förfarandet. Definitionen gör det svårare att förstå de övriga artiklarna, eftersom det i initiativet inte finns några bestämmelser om när artiklarna gäller enbart det straffrättsliga förfarandet och när de gäller kontakter i vidare mening med ett brottsoffer. Rambeslutet bör förtydligas så att räckvidden för varje artikel tydligt framgår.

Artiklarna 9.2 och 9.3 är problematiska från finländsk synpunkt. Förslaget bör ändras så till vida att det inte är obligatoriskt att införa ersättningar eller återlämnande med karaktär av straff. Systemet med brottsskadestånd bör kunna bevaras som ett civilrättsligt system. Med-

lemsstaterna bör inte heller åläggas att anvisa medel från vissa källor till skadestånd till brottsoffer.

Skyldigheten i artikel 8.3 kommer inte att kunna fullgöras i praktiken, eftersom tingshusen vanligen saknar särskilda väntrum för brottsoffer och det ofta inte heller är möjligt att bygga sådana i de nuvarande tingshusen. Bestämmelsen bör lindras så till vida att medlemsstaterna inte åläggs någon absolut skyldighet att alltid ordna med särskilda väntrum för brottsoffer.

En arbetsgrupp i rådet fortsätter att detaljbehandla förslaget. Innehållet i rambeslutet kommer sannolikt att genomgå sådana förändringar i arbetsgruppen som medger medlemsstaterna större spelrum vid genomförandet.

UTSKOTTETS STÄLLNINGSTAGANDEN

Motivering

Enligt vad utskottet erfarit har förslaget till rambeslut förändrats i väsentliga delar under behandlingen i rådets arbetsgrupp. Förslagets nuvarande innehåll framgår av dokument 10387/1/00 COPEN 54 REV 1, som inte fanns att tillgå på finska vid behandlingen i utskottet. Därför har behandlingen utgått från en promemoria som justitieministeriet tillställt utskottet den 21 september 2000. I promemorian redogörs för de nya förslagen till regelverk och bedöms deras konsekvenser för den nationella lagstiftningen.

I statsrådets skrivelse nämns följande punkter som särskilt problematiska:

- bestämmelsen om definitioner i artikel 1,
- skyldigheten i artikel 8.3 att tillhandahålla särskilda väntrum för brottsoffer i domstolsbyggnaderna och
- bestämmelser i artiklarna 9.2 och 9.3 om ersättning och återlämnande som straffrättslig påföljd eller straffåtgärd.

Under bearbetningen i arbetsgruppen har förslaget till dessa delar förändrats i det avseendet att de bestämmelser som är problematiska med hän- syn till den nationella lagstiftningen eller natio-

nell praxis har ändrats så att de är acceptabla för Finland eller också har de strukits i förslaget.

Utskottet ställer sig positivt till förslaget till rambeslut om brottsoffrets ställning i det straffrättsliga förfarandet. I Finland har ett brottsoffer i många avseenden en bättre ställning än i flera andra medlemsländer i EU. Därför kommer rambeslutet inte att förstärka offrets juridiska status i nämnvärd grad hos oss. Däremot kan offrets ställning och faktiska möjligheter till ett fullgott rättsskydd förbättras genom effektiv information, en översyn av myndigheternas attityder och förfaranden samt bättre betingelser för olika organisationer som bistår brottsoffer.

I fråga om enskilda regelförslag har utskottet uppmärksammat artikel 4.3 och 8.4. Enligt det förstnämnda förslaget skall medlemsstaterna se till att ett brottsoffer åtminstone när han eller hon befinner sig i fara blir underrättat om att den brottsåtalade eller för brottet dömda blir frigiven. Finländsk lagstiftning känner inte till underrättelse om en sådan omständighet. Utskottet ställer sig reserverat till formuleringen av den föreslagna bestämmelsen. Om offret verkligen är i fara på grund av att den misstänkte eller bedömda befrias är ett underrättelseförfarande sannolikt helt otillräckligt för att skydda offret. I

allvarliga risksituationer är effektivare åtgärder nödvändiga för att skydda offret. Till exempel besöksförbud är ett verkställigare sätt att skydda offret än ett underrättelseförfarande. Utskottet anser att det behövs ytterligare förhandlingar om bestämmelsens innehåll.

Artikel 8 i rambeslutet gäller offrets rätt till skydd. Enligt artikel 8.4 skall medlemsstaterna säkerställa att domstolen kan fatta beslut om att skydda och höra offer, som befinner sig i det sämsta läget, inom stängda dörrar eller med hjälp av videoutrustning vid rättegången. Justitieministeriets promemoria låter förstå att förslaget i sin ändrade form inte nödvändigt kräver ändringar i vår lagstiftning. Ministeriet har dock för avsikt att förbereda ändringar som på vissa villkor och med hänsyn till bestämmelserna om de mänskliga rättigheterna medger att en part

hörs utan att motparten är närvarande. Utskottet är helt för att vittnesskyddet förbättras genom metoder som står i samklang med 21 § grundlagen och artikel 6 i Europarådets konvention om de mänskliga rättigheterna. Det har redan tidigare framfört denna ståndpunkt i sitt utlåtande om regeringens proposition med förslag till ändring av polislagen (LaUU 7/2000 rd — RP 34/1999 rd) och påskyndat en lagstiftning om skydd av vittnen.

Utlåtande

Lagutskottet anför vördsamt som sitt utlåtande

att utskottet med de reservationer som framförs i motiveringen ovan omfattar statsrådets ståndpunkt i saken.

Helsingfors den 22 september 2000

I den avgörande behandlingen deltog

ordf. Henrik Lax /sv
vordf. Matti Vähänäkki /sd
medl. Sulo Aittoniemi /alk
Leena-Kaisa Harkimo /saml
Jyri Häkämies /saml
Erkki Kanerva /sd
Toimi Kankaanniemi /fkf
Annika Lapintie /vänt

Paula Lehtomäki /cent
Kari Myllyniemi /cent
Kirsi Ojansuu /gröna
Veijo Puhjo /vänt (delvis)
Tero Rönni /sd
Harry Wallin /sd
ers. Pertti Turtiainen /vänt.

Sekreterare vid sammanträdet var

utskottsrådet Timo Tuovinen.

